'ईषद्वक्रितकंधरः' इति चोपपादकानि, एषां योगः। अनेन च वाच्योपपत्तिग्रहणव्यग्रतया रसास्वादो व्यवहितप्राय इत्यस्यागुणता।

समता च प्रक्रान्तप्रकृतिप्रत्ययाविपर्यासेनार्थस्य विसंवादिताविच्छेदः। स च प्रक्रमभङ्गरूपविरह एव। स्पष्टमुदाहरणम्।

न गुणत्वं समाधेश्च—

समाधिश्चायोन्यन्यच्छायायोनिरूपद्विविधार्थदृष्टिरूपः। तत्रायोनिरर्थो यथा—

'सद्योमुण्डितमत्तहूणचिबुकप्रस्पर्धि नारङ्गकम्॥'

अन्यच्छायायोनिर्यथा—

'निजनयनप्रतिबिम्बैरम्बुनि बहुशः प्रतारिता कापि।
नीलोत्पलेऽपि विमृशति करमर्पयितुं कुसुमलावी॥'

अत्र नीलोत्पलनयनयोरतिप्रसिद्धं सादृश्यं विच्छित्तिविशेषेण निबद्धम्। अस्य चासाधारणशोभानाधायकत्वान्न गुणत्वम्, किंतु काव्यशरीरमात्रनिर्वर्तकत्वम्।

दोषत्वमेव प्रसक्तं कुतो गुणत्वमित्युपपादयति—**अनेन चेति**। निरुक्तश्लेषेण चेत्यर्थः। वाच्यस्य वाक्यार्थस्य। उपपत्तिः संभवः। यद्वा, वाच्याया उपपत्तेः कारणस्य ग्रहणं ज्ञानमत्र व्यग्रतया कष्टेन तज्जनकतया। **व्यवहितप्रायो** विलम्बेनोत्पादितः। **अस्य** श्लेषस्य। **अगुणता** गुणविरोधित्वम्। दोषत्वमिति यावत्। **स्पष्टमिति**। 'उदेति सविता ताम्रः' इत्यादि॥ अयोनिरन्यच्छायायोनिः। अन्यस्य काव्यान्तरस्य छाया वर्णनं योनिर्यस्य सः॥ **सद्य इति**। हूणो हूणदेशोत्पन्नो म्लेच्छः। नारङ्गकं पक्वनारङ्गकम्। अत्र हूणचिबुकनारङ्गयोः सादृश्यमनिबद्धपूर्वम्। **निजेति**। विमृशति विचारयति। कुसुमलावी मालाकारी॥ नन्वन्यच्छायायोनेरर्थस्य निबन्धनमप्रयोजनमत आह—**अत्रेति**। अतिप्रसिद्धं काव्यान्तरैः सहस्रशो निबद्धमिति। **विच्छित्तिविशेषेण** वैचित्र्यविशेषाधायकत्वेन। तथा चार्थान्तरयोगेन प्रसिद्धमपि सादृश्यं विलक्षणवैचित्र्यं जनयतीति भावः॥ **अस्य**

ताम्रत्वादिति भावः। प्रस्पर्धि तुल्यम्। नारङ्गकम् नारङ्गम्। पक्वमिति बोध्यम्। कुसुमलावी मालाकारी। विच्छित्तिविशेषेण वैचित्र्यविशेषप्रयोजकत्वेन। अस्य निरुक्तसमाधेः। काव्यशरीरस्य अर्थस्य निर्वर्तकत्वं निष्पादकत्वम्। मात्रपदेन रसस्यासाधारणशोभाव्यवच्छेदः। प्रौढिरोजः। प्रौढिश्च 'पदार्थे वाक्यरचना वाक्यार्थे च पदाभिधा। प्रौढिर्व्यासस्समासौ च साभिप्रायत्वमस्य च॥' इति वामनोक्तानां पञ्चप्रकाराणामोज-

---

1. अयोनीति। अयोनिरनन्यकारणः। अवधानमात्रहेतुक इति भावः॥
2. अर्थेति। अर्थस्य दर्शनं दृष्टिः॥

---

१. 'विरहः' घ. '–दृष्टि–' इति नास्ति क-ख-पुस्तकयोः.